

10.2.2020

EOAK/1887/2019

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Matti Vartia

VANKIEN SULKEMINEN SELLEIHIN VATSATAUTIEPIDEMIAN JOHDOSTA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Mikkelin vankilan ja rikosseuraamusesimies A:n toimintaa vankien sulkemisessa selleihin 6.–7.3.2019 vatsatautiepideorian (norovirus) johdosta. Kantelun mukaan vankien selleihin sulkemiselle ei ole järjestästä syytä, koska muiden osastojen vangit kävivät samaan aikaan normaalisti laitosmyymälässä ostoksilla. Kantelun mukaan eristämisellä ei pysäytetä epidemiaa ja kyse on vallankäytöstä ilman järjestästä syytä.

Kantelussa arvosteltiin lisäksi vankilan ja rikosseuraamusesimies A:n toimintaa kantelijan osastolle ja toimintaa sijoittamisessa.

Siltä osin, kun kantelu koski Vankiterveydenhuollon yksikön Mikkelin poliklinikan sairaanhoitajan menettelyä sairauslomaa myönnettäessä, kantelijalle on vastattu asiassa erikseen 9.7.2019 (EOAK/2880/2019).

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin selvitys ja lausunto:

- Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön lausunto 22.10.2019
- Vankiterveydenhuollon yksikön johtajan lausunto 20.1.2019, avohoidon ylilääkärin selvitys 14.11.2019 ja lääkäriin selvitys.
- Mikkelin vankilan johtajan sijaisena toimineen apulaisjohtajan selvitys 2.5. ja 2.9.2019, apulaisjohtajan selvitys 29.8.2019 ja rikosseuraamusesimies A:n selvitys 16.4.2019.

Käytettävissäni ovat olleet myös seuraavat asiakirjat:

- Mikkelin seudun ympäristöpalveluiden terveysvalvonnan ja ympäristöpalveluiden johtajan lähettämä sähköposti 8.3.2019
- Mikkelin seudun ympäristöpalveluiden tiedote
- Apulaisjohtajan laatima tiedote 8.3.2019 Mikkelin vankilassa norovirusta
- Asiakirja, joka sisälsi otteita osastokokouksen pöytäkirjasta noroviruksen aikana 6.–13.3.2019
- Mikkelin vankilan talousmestariin sähköpostiviesti 8.8.2019
- Ilmoitukset 106/2019/Miv, 107/2019/Miv ja 110/2019/Miv
- Vankiterveydenhuollon yksikön infektioidentorjuntaohjelma 19.12.2018

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköä pyydettiin toimittamaan kantelun tutkimiseksi tarvittavan selvityksen Mikkelin vankilasta ja antamaan lausuntonsa asiassa. Selvityksessä ja lausunnossa tuli ottaa kantaa erityisesti seuraaviin asioihin:

1. Minkä ajan asuinosaatot ovat olleet kiinni ja mitä tämä on käytännössä tarkoittanut? Ovatko kaikki vangit olleet koko ajan selleihin suljettuna, eikä ainoastaan vatsatautiin sairastuneet? Onko vangeilla ollut mahdollisuus olla kyseisenä aikana sellien ulkopuolella esim. ulkoilussa?

2. Selvityksen mukaan asuinosastojen sulkeminen on perustunut Mikkelin kaupungin terveysviranomaisten ohjeeseen. Pyydän toimittamaan selvityksen kyseisestä ohjeistuksesta ja selvityksen siitä, millä perusteella kyseinen ohjeistuksen on katsottu mahdollistavan/edellyttävän osastojen sulkemista. Pyydän selvitystä siitä, onko vankilasta oltu asiassa yhteydessä Vankiterveydenhuollon yksikköön ja millaista ohjeistusta sieltä on mahdollisesti saatu.
3. Kuka on tehnyt päätökset osastojen sulkemisesta ja minkä säännöksen perusteella päätökset on tehty. Pyydän toimittamaan myös kyseiset päätökset.
4. Keskushallintoyksikköä pyydetään ottamaan kantaa myös siihen, voiko vankilalla olla perusteita asuinosastojen sulkemiseen vatsatautiepidemian tai muiden tartuntojen leviämisen estämiseksi ja miten tällöin tulee toimia sekä arvioimaan Mikkelin vankilan toiminnan lainmukaisuutta tässä tapauksessa.

Vankiterveydenhuollon yksikköä pyydettiin toimittamaan kantelun tutkimiseksi tarvittavan selvityksen Mikkelin poliklinikalta ja antamaan lausuntonsa asiassa. Selvitys pyydettiin hankkimaan siitä, miten norovirus näkyi poliklinikalla ja antoiko poliklinikka ohjeita vankilan puolelle norovirus saaneiden osalta sen leviämisen estämiseksi ja mitä toimenpiteitä poliklinikalla pidettiin asiassa tärkeinä. Lausunnossa pyydettiin arvioimaan poliklinikan ja vankilan toimintaa asiassa vankien terveydenhuollon kannalta sekä ottamaan kantaa siihen, mihin toimenpiteisiin tämän kaltaisten vatsatautiepidemioiden johdosta voidaan ja tulisi ryhtyä.

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeita

Perustuslain 7 §:n 3 momentin mukaan vapautensa menettäneen oikeudet turvataan lailla.

Vankeuslain 1 luvun 3 §:ssä säädetään vankeuden täytäntöönpanon sisällölle asetettavista vaatimuksista.

Vankeuden sisältönä on vapauden menetys tai sen rajoittaminen. Vankeuden täytäntöönpano ei saa aiheuttaa vangin oikeuksiin eikä olosuhteisiin muita rajoituksia kuin niitä, joista säädetään lailla tai jotka välttämättä seuraavat itse rangaistuksesta.

Vankeus on pantava täytäntöön siten, että täytäntöönpano on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille. Vankeuden täytäntöönpanosta vastaavien viranomaisten on huolehdittava siitä, ettei vankeuden aikana kukaan oikeudettomasti puutu vangin henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Vankilan olot on järjestettävä niin pitkälle kuin mahdollista vastaamaan yhteiskunnassa vallitsevia elinololoja.

Vangin mahdollisuuksia ylläpitää terveyttään ja toimintakykyään on tuettava. Vapaudenmenetyksestä aiheutuvia haittoja on pyrittävä ehkäisemään.

Vankeuslain 15 luvun 16 §:n 2 momentin mukaan vankilan tilojen valvonnasta ja lukittuna pitämisestä päättää vankilan johtaja tai, jos asia ei siedä viivytystä, turvallisuudesta vastaava virkamies taikka ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies.

Vankeuslain 5 luvun 8 §:n mukaan vankilan osastoilla tulee olla päiväjärjestys. Saman luvun 9 §:n mukaan muiden kuin varmuusosastojen päiväjärjestyksen vahvistaa vankilan johtaja.

Vankeuslain 8 luvun 2 §:ssä säädetään osallistumisvelvollisuudesta.

Vanki on velvollinen vahvistettuna työ- ja toiminta-aikana osallistumaan vankilan järjestämään tai hyväksymään toimintaan (osallistumisvelvollisuus).

Vanki on kokonaan tai osittain vapautettava osallistumisvelvollisuudesta, jos hänen terveydentilansa, toimintakykynsä tai ikänsä sitä vaatii.

Vankeuslain 8 luvun 4 §:ssä säädetään toimintaan sijoittamisesta.

Vanki on sijoitettava toimintaan ottaen huomioon rangaistusajan suunnitelma, vankilan järjestys ja turvallisuus sekä yhteiskunnan turvallisuus.

Vankeuslain 8 luvun 13 §:n 3 momentin mukaan vanki on vapautettava osallistumisvelvollisuudesta myös, jos se on tarpeen määräaikaisen työkyvyttömyyden vuoksi.

Vankeuslain 8 luvun 14 §:n 1 ja 4 momentissa säädetään toimintaan osallistumisen päätösvalasta.

Vankilan johtaja tai hänen määräämänsä toiminnoista vastaava virkamies taikka ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies päättää 4 §:n mukaisesta sijoittamisesta, 6 ja 9 §:n mukaisesta vankilan ulkopuoliseen toimintaan osallistumisesta sekä 11 §:ssä tarkoitetun luvan tai sijoituksen peruuttamisesta.

Edellä 13 §:ssä tarkoitetusta osallistumisvelvollisuudesta vapauttamisesta päättää vankilan johtaja tai toiminnoista vastaava virkamies taikka ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies.

Vankeuslain 11 luvun 2 §:ssä osallistumisesta vapaa-ajan toimintoihin.

Vanki saa osallistua vapaa-ajan toimintoihin ja viettää vapaa-aikaa yhdessä muiden vankien kanssa.

Osallistuminen voidaan kieltää tai sitä rajoittaa, jos vanki:

- 1) on sijoitettu sopimusosastolle tai varmuusosastolle;
- 2) suorittaa 15 luvun 4 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua yksinäisyysrangaistusta; taikka
- 3) on 15 luvun 14 §:ssä tai 18 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuna toimenpiteen kohteena.

Vangilta, joka on päihtynyt tai joka häiritsee vapaa-ajan toimintaa taikka vaarantaa vankilan järjestystä tai turvallisuutta, voidaan evätä oikeus osallistua vapaa-ajan tilaisuuteen.

Vankeuslain 11 luvun 8 §:n mukaan päätösvalta evätä 2 §:ssä tarkoitettu osallistuminen tai kieltää tai rajoittaa osallistumista on ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimivalla virkamiehellä tai, jos asia ei siedä viivytystä, ohjaus- tai valvontatehtävissä toimivalla virkamiehellä.

Tartuntatautilain 4 §:ssä säädetään tartuntatautien luokittelusta.

Tartuntataudit jaetaan yleisvaarallisiin ja valvottaviin tartuntatauteihin sekä muihin tartuntatauteihin, joista osa edellyttää säännöllistä seurantaa väestölle aiheuttamansa tautitaakan tai epidemia-vaaran vuoksi.

Tartuntatauti on yleisvaarallinen, jos:

- 1) taudin tarttuvuus on suuri;
- 2) tauti on vaarallinen; ja
- 3) taudin leviäminen voidaan estää tautiin sairastuneeseen, taudinaiheuttajalle altistuneeseen tai tällaisiksi perustellusti epäiltyyn henkilöön kohdistettavilla toimenpiteillä.

Tartuntatauti on valvottava, jos:

- 1) taudin esiintymisen seuranta edellyttää lääkärin antamia tietoja tai erikseen kerättäviä lisätietoja;
- 2) taudin leviämisen ehkäiseminen edellyttää erityisiä toimia taudin toteamiseksi tehtävän tutkimuksen ja taudin hoidon toteutumisen varmistamiseksi; tai
- 3) kyseessä on kansallisella rokotusohjelmalla ehkäistävä tauti.

Tartuntatautilain 5 §:ssä säädetään asetuksenantovaltuudesta.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä siitä, mitkä taudit ovat yleisvaarallisia ja mitkä valvottavia tartuntatauteja. Lisäksi valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin, mitkä 4 §:n 1 momentissa tarkoitetuista muista tartuntataudeista, jotka edellyttävät säännöllistä seurantaa väestölle aiheuttamansa tautitaakan tai epidemiavaaran vuoksi, kuuluvat ilmoitusvelvollisuuden piiriin.

Valtioneuvoston tartuntataudeista antaman asetuksen liitteen 1 mukaan norovirukset ovat tartuntatautilain 28 §:n 1 momentissa tarkoitettuja muiden tartuntatautien ilmoitettavia mikrobilöytöjä.

Tartuntatautilain 10 §:ssä säädetään tartuntatautien torjunnasta puolustusvoimissa, Rajavartiolaitoksessa ja eräissä valtion laitoksissa.

Puolustusvoimat, Rajavartiolaitos, Vankiterveydenhuollon yksikkö, valtion mielisairaalat ja valtion koulukodit ja poliisi sen huostassa olevien osalta vastaavat tartuntatautien torjuntatyöstä osana järjestämisvastuuseensa kuuluvaa terveydenhuoltoa siten, että toiminta täyttää tässä laissa asetetut velvoitteet. Puolustusvoimat, Rajavartiolaitos, Vankiterveydenhuollon yksikkö ja valtion mielisairaalat voivat tehdä terveydenhuoltonsa piiriin kuuluville henkilöille tässä laissa kunnan tehtäviksi säädettyä henkilöä koskevat viranomaispäätökset silloin, kun henkilö ei ole lomalla tai hoidettavana muussa terveydenhuollon toimintayksikössä.

Tartuntatautien torjuntatyön järjestämisessä 1 momentissa tarkoitettujen viranomaisten ja toimintayksiköiden on oltava yhteistyössä alueen sairaanhoitopiiriin kuntayhtymän ja kunnan kanssa, ja niiden on varauduttava poikkeuksellisiin epidemiioihin ottaen huomioon sosiaali- ja terveystieteiden johdolla tapahtuvan varautumisen.

Tartuntatautilain 60 §:ssä säädetään karanteenista.

Jos yleisvaarallisen tartuntataudin tai yleisvaaralliseksi perustellusti epäillyn tartuntataudin leviämisen vaara on ilmeinen eikä taudin leviämistä voida muulla tavoin estää, virkasuhteinen kunnan tartuntataudeista vastaava lääkäri tai virkasuhteinen sairaanhoitopiiriin kuntayhtymän tartuntataudeista vastaava lääkäri voi päättää henkilön karanteenista enintään yhden kuukauden ajaksi. Päätös karanteenista voidaan tehdä henkilölle, jonka on todettu tai perustellusti epäilty altistuneen yleisvaaralliselle tartuntataudille.

Virkasuhteinen kunnan tartuntataudeista vastaava lääkäri tai virkasuhteinen sairaanhoitopiiriin kuntayhtymän tartuntataudeista vastaava lääkäri voi tehdä päätöksen karanteenista myös 1 momentissa tarkoitettun henkilön tahdosta riippumatta.

3.2 Saatu selvitys

Mikkelin vankilan johtajan sijaisen apulaisjohtajan selvityksen mukaan maaliskuussa 2019 norovirusepidemia pysäytti koko laitoksen toiminnan minimiin ja Mikkelin kaupungin terveystieteiden ohjeiden mukaan laitos oli karanteenissa reilun viikon. Asunto-osastot olivat osittain kiinni sairastuneiden osalta ajan 6.–13.3.2019, tosin jo maanantaina 11.3.2019 alettiin purkaa osittain karanteenia (henkilöiden liikkumisen rajoittaminen). Vankitoiminnot olivat osittain

supistetussa tilassa noin reilun viikon, mutta jo alle kahdessa viikossa toiminnotkin normalisoi-
ttiin.

Osastojen vankiliikennettä pyrittiin tarkoituksella vähentämään, jotta osastojen kosketuspinto-
jen, kuten ovien kahvat ja työntöaisat sekä kaiteet saatiin desinfioitua ja täten estää taudin le-
viäminen vielä terveinä oleviin. Perussairauden omaavat henkilöt olivat luonnollisesti eniten
vaarassa sairastua ja vankilan valvontaresurssit heikkokuntoisimpien sairaalavalvontaan ovat
hyvin rajalliset. Hyvällä organisoinnilla ja vankiryhmien pienentämisellä liikuttaessa vankilan si-
sällä kanttiinisiin ja ulkoiluun tai vähäisiin toimintoihin, kuten siivouspalvelu, saatiin estettyä pahin
skenaario noroviruksen leviämisen osalta. Kaikille vangeille kyettiin tarjoamaan ulkoilut, ruokai-
lut, kanttiini, kirjasto, peseytymiset, vaatehuolto, sairaanhoito, hammaslääkäri, SPR-ryhmä, raa-
mattupiiri, Viola, Taideryhmä Nurjapuoli ja videokäräjät.

Selvityksessä viitataan terveydenhuoltoviranomaisten tapauksessa antamaan suositukseen
henkilöiden liikkumisen rajoittamisesta sekä apulaisjohtajan asiasta laatimaan ohjeeseen. Ter-
veysviranomaiset totesivat kokouspöytäkirjassaan noin 50 henkilön sairastuneen, josta henki-
lökunnan osuus jäi noin 10 henkilöön, joten vankivahvuudesta 40 sairastunutta on jo liki puolet
paikalla olovahvuudesta. Vankilan poliklinikka pidettiin koko ajan tietoisena tilanteesta alusta
saakka ja he keräsivät tautinäytteitä vangeilta.

Selvityksen mukaan ketään ei ole ollut tarkoitus kiusata tai saattaa tarpeettomaan ahdinkoon,
mutta kyseessä on ollut poikkeustilanne. Vankien ja henkilökunnan terveyden osalta suojaus-
toimet olivat välttämättömät ja poikkeustilanne vankilassa kesti suhteellisen vähän aikaa. En-
simmäiset päivät 6.–10.3.2019 olivat kriittisimmät, koska uusia sairastumistapauksia tuli koko
ajan, tilannetta päästiin normalisoimaan vähän kerrallaan jo maanantaina 11.3.2019 alkaen ja
keskiviikkona 13.3.2019 oltiin liki normaalissa vankilan arkitilanteessa. Joitakin viimeisiä vanki-
toimintoja avattiin loppuviikosta 15.–17.3.2019.

Selvityksen mukaan osastojen sulkeminen perustui vankeuslain 15 luvun 16 §:än, josta ei ole
erillistä päätöslomaketta vaan tiedottaminen ja ilmoittaminen on tehty Vankitietojärjestelmän il-
moituksen kautta henkilökunnalle ja vangeille osaston vartijoiden, esimiesten ja yleiskuulutuk-
sen kautta. Rikosseuraamusesimies A oli reagoinut asiaan ensimmäisenä ja osastojen sulke-
miseen hän sai luvan apulaisjohtajalta.

Apulaisjohtajan selvityksen mukaan hän kuuli töihin perjantaina 8.3.2019 palattuaan, että Mik-
kelin seudun ympäristöpalvelut on aloittanut selvittämään laajalle levinneen taudin aiheuttajaa.
Iltapäivällä 8.3.2019 hänelle soitti Mikkelin seudun ympäristöpalvelujen terveysvalvonnan ja ympä-
ristöpalvelujen silloinen johtaja, koska ei tavoittanut johdon muita henkilöitä, joiden kanssa oli
ollut aiemmin yhteyksissä. Puhelussa johtaja vahvisti, että laboratorionäytteiden perusteella tau-
din aiheuttajaksi varmistui norovirus. Johtaja painotti puhelussa, että norovirus tarttuu helposti
henkilöstä toiseen, kuten käytännössä oli vankilassa jo havaittu. Johtaja kertoi, että tartunta-
kierre on katkaistava ja oleellisin keino on liikkumisen rajoittaminen sekä erityisen tarkka hygie-
nia ja siivous vankilassa. Apulaisjohtajan käsityksen mukaan ympäristöpalvelujen asiantuntijat
olivat jo aiemmin opastaneet vankilaa samankaltaisin ohjein. Johtaja kertoi puhelussa, että ns.
"karanteeniaika" on kaksi viikkoa, jolloin liikkumista tulisi rajoittaa tehostettuine hygieni- ja sii-
voustoimenpiteineen.

Johtajan puhelun pohjalta apulaisjohtaja laati tiedotteen vangeille, joka jaettiin kaikille osastoille.
Vankien tiedotteessa luki, että vankilassa on erittäin tärkeää katkaista noroviruksen aiheuttama
tartuntakierre. Sen takia osastot pidetään suljettuina taudin leviämisen välttämiseksi ja että ter-
veysvalvonnan ohjeen mukaan karanteeniaika on pari viikkoa. Tilannetta seurataan päivittäin.
Tiedotteen mukaan vankilan tilojen siivousta on tehostettava ja erityinen huomio kiinnitettävä

pintoihin kuten oven kahvoihin yms. Erityistä huomiota tulee kiinnittää käsienpesuun. Kädet tulee pestä mekaanisesti saippualla kunnolla ja kädet tulee kuivata kertakäyttöpyyhkeisiin. Toimenpiteenä sairausoireiden alettua on huolehdittava riittävästä nesteestä saamisesta.

Apulaisjohtajan selvityksen mukaan terveystoimintamies toimintaa ohjaa tartuntatautilaki ja sen 58 §:n säännös laajaan tartunnanvaaraan liittyvistä toimenpiteistä. Apulaisjohtajan näemyksen mukaan vankila on toiminut asiassa lainmukaisesti sekä huolehtinut esimerkillisesti vankien ja henkilökunnan terveydestä yrittäen ehkäistä laajaa tartunnan vaaraa aiheuttavan yleisvaarallisen taudin leviämistä.

Rikosseuraamusesimies A:n selvityksen mukaan vankiosastot ovat suljettu 6.3.2019 klo 8.00 alkaen laajalti levinneen vatsaepidemian vuoksi. Laitoksessa joka vankiosastolla (E- ja L-puolella) vangeilla ilmennyt vatsatauti. Kaikkiaan sairastuneita vankeja on yli 20. Rikosseuraamusesimies on laatinut asiasta yleisen ilmoituksen (106/2019/Miv). Sen jälkeen 7.3.2019 ja jatkopäivien osastojen sulkemisen osalta päätöksen ja ilmoituksen ovat tehneet päivystävä rikosseuraamusesimies ja turvallisuudesta vastaava apulaisjohtaja. Epidemian selvittämiseksi ja leviämisen estämiseksi saatiin ohjeet terveystoimintamiesiltä ja vangit ovat saaneet toimintaohjeet epidemian osalta.

Vankien annettiin käydä kanttiinissa niiltä osin, jotka tarvitsivat ostaa esim. mehua tai syötävää, joka mahdollisesti kohentaisi heidän yleisvointia. Vangin kanttiinikäynnin jälkeen mm. maksupäätelaite puhdistettiin ja tällä pyrittiin välttämään taudin leviämistä. Kanttiinhoitaja on myös soittanut Mikkelin terveystarkastajalle ja kysynyt mielipidettä kanttiinin toiminnan osalta. Kanttiinia on voitu pitää auki ja ohjeiden mukaan tulee kiinnittää huomiota mm. tilojen ovenkahvojen puhdistukseen ja huolelliseen käsienpesuun.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön mukaan (*kysymys 1*) saadun selvityksen perusteella noroviruksen aiheuttama vatsatautiepideemia aiheutti muutoksia Mikkelin vankilan toiminnassa ajalla 6.–17.3.2019. Rikosseuraamusesimies A:n antaman 16.4.2019 päivätyn selvityksen ja sen liitteenä olevien 6.3.2019 ja 7.3.2019 päivätyjen ilmoitusten mukaan vankiosastot on suljettu 6.3.2019 kello 8.00 alkaen laajasti levinneen vatsaepidemian vuoksi. Kantteliija kertoo kantelussaan vankien olleen suljettuina koppeihin 6.–7.3. välisen ajan. Apulaisjohtajan laatiman 8.3.2019 päivätyn tiedotteen perusteella osastot pidetään suljettuna, mutta tilannetta seurataan päivittäin. Selvityksen liitteenä olevan "Otteita osastokokouksen pöytäkirjasta Noroviruksen aikana 6.–13.3.2019 aikana" -otsikoidun asiakirjan perusteella osastot ovat olleet kiinni vielä 12.3.2019. Apulaisjohtajan antaman 2.9.2019 päivätyn lisäselvityksen mukaan vankilan asunto-osastot olivat osittain kiinni sairastuneiden osalta 6.–13.3.2019 välisen ajan. Lisäselvityksessä käytetään myös ilmaisua osittainen karanteeni ja kerrotaan vankitoimintojen olleen osittain supistetussa tilassa. Joitakin viimeisiä vankitoimintoja avattiin selvityksen mukaan loppuviikosta 15.–17.3.2019.

Edelleen apulaisjohtajan lisäselvityksen ja osastokokouksien pöytäkirjoitteiden perusteella supistetut toiminnot ovat tarkoittaneet ainakin joidenkin kerhojen, liikunnan/kuntosalin, työtoiminnan sekä saunomisen peruuttamista. Kaikille vangeille on kuitenkin kyetty tarjoamaan ulkoilut, ruokailut, kanttiini, kirjasto, peseytymiset, vaatehuolto, sairaanhoito, hammaslääkäri, eräisiin ohjelmiin ja kerhoihin osallistuminen sekä videokäräjät. Osastokokouksien pöytäkirjoitteiden perusteella myös tapaamiset on järjestetty viikonloppuna 9.–10.3.2019.

Keskushallintoyksikkö toteaa, että käytettävissä olevien tietojen perusteella asuinosaatot ovat olleet suljettuna vähintäänkin 6.–7.3.2019 välisen ajan siten, että sellien ovet ovat olleet kiinni tunnin ulkoilua ja mahdollista kanttiinissa käyntiä lukuun ottamatta. Ajanjaksolla 8.3.–13.3.2019 asuinosaatot ovat olleet kiinni ainakin joiltakin osin. Joitakin toimintoja on peruutettu vielä 14.–16.3.2019, joten toimintojen supistaminen on kestänyt runsaan viikon pituisen ajanjakson ajan.

Asiaan annettu selvitys kokonaisuudessa huomioon ottaen on osittain epäselvää, minkä ajan vankilan asunto-osastot ovat olleet kiinni ja kuinka kauan vangit ovat olleet suljettuina selkeihin. Joka tapauksessa asuinosausten sulkeminen ja toimintojen peruuttaminen on vaikuttanut kaikkiin vankeihin ja tutkintavankeihin kaikilla vankilan osastoilla eikä ainoastaan niihin, jotka sairastuivat vatsatautiin. Asuinosausten sulkemisella ja toimintojen peruuttamisella on rajoitettu vankien ja tutkintavankien oikeutta osallistua toimintoihin ja vapaa-ajan toimintoihin. Osastojen sulkeminen on vaikuttanut vankien mahdollisuuteen viettää aikaa sellinsä ulkopuolella muiden vankien kanssa.

(Kysymys 2) Apulaisjohtajan lisäselvityksen mukaan toimintojen supistaminen on perustunut Mikkelin kaupungin terveysviranomaisten suositukseen henkilöiden liikkumisen rajoittamisesta. Lisäselvityksen liitteenä olevassa Mikkelin seudun ympäristöpalveluiden Terveysvalvonnan ja ympäristöpalveluiden johtajan lähettämässä "Toimintaohjeita vatsatautiepideemiaan liittyen" -otikoidussa sähköpostiviestissä todetaan, että "vankilassa olisi erittäin tärkeä katkaista tartuntakierre" sekä että "eduksi on rajoittaa liikkumista ja oireilevien henkilöiden kannattaa sairastaa tautinsa yhdessä paikassa". Apulaisjohtaja toteaa selvityksessään saaneensa myös puhelimitse tiedon, että tartuntakierteen katkaisemisessa oleellinen keino on liikkumisen rajoittaminen sekä erittäin tarkka hygienia ja siivous vankilassa. Lisäselvitykseen on liitetty Kansanterveyslaitoksen julkaisu "Toimenpideohje norovirustartuntojen ehkäisemiseksi", jossa annetaan ohjeita norovirusepidemian rajoittamiseksi sellaisissa puitteissa, joissa sairastumisvaarassa olevien henkilöiden määrä on suuri.

Koska asiassa ei ole toimitettu muutakaan selvitystä tai asiakirjaa, keskushallintoyksikön käsityksen mukaan kyseinen ympäristöpalveluiden johtajan sähköpostiviestissään ja aiemmin puhelimitse antama ohjeistus on ollut selvityksessä viitattu Mikkelin kaupungin terveysviranomaisten ohjeistus, jonka perustella asuinosaustoja on suljettu.

Annetussa selvityksessä viitataan Mikkelin kaupungin terveysviranomaisten antaman ohjeistuksen lisäksi tartuntatautilain laajaan tartunnanvaaraan liittyviä toimenpiteitä koskevaan 58 §:ään. Ottaen huomioon tartuntatautilain 4 §:n mukainen tartuntatautien luokittelu sekä valtioneuvoston tartuntataudeista antamassa asetuksessa säädetty, keskushallintoyksikön käsityksen mukaan norovirus ei ole sellainen laajaa tartunnanvaaraa aiheuttava yleisvaarallinen tai yleisvaaralliseksi perustellusti epäilty tartuntatauti, jonka perusteella voidaan päättää tartuntatautilain 58 §:n mukaisista toimenpiteistä.

Keskushallintoyksikön käsityksen mukaan terveysviranomaisten antamassa ohjeistuksessa tartuntakierteen katkaisemiseksi muun muassa henkilöiden liikkumista rajoittamalla ei ole myöskään ollut kyse tartuntatautilaissa tarkoitettua karanteenista, jota koskeva päätös voidaan lain mukaan tehdä henkilölle tai tavaralle ja joka on lain esitöiden (HE 13/2016) mukaan erittäin harvinainen varotoimenpide, jonka määräämistä käytettäisiin silloin kun kyse olisi hyvin harvinaisesta tartuntataudista. Asiassa jää kuitenkin epäselväksi, onko terveysviranomaisen puhelimitse antamassa ohjeistuksessa viitannut tartuntatautilain säännöksiin tai käyttänyt ilmaisua karanteeni taikka vankilan selvityksessä viitattua ilmaisua osittainen karanteeni.

Keskushallintoyksikön käsityksen mukaan Mikkelin kaupungin terveysviranomaisilla ei ole toimivaltaa määrätä vankilaa rajoittamaan henkilöiden liikkumista tai asettamaan muitakaan rajoituksia noroviruksen aiheuttaman vatsatautiepidemian vuoksi. Siten terveysviranomaisen vankilalle antamassa ohjeistuksessa on ollut kyse toimintaohjeista, joihin on kuulunut käsien pesun ja pintojen puhdistuksen ohjeistuksen lisäksi suositus rajoittaa liikkumista. Keskushallintoyksikön käsityksen mukaan terveysviranomaisten antama ohjeistus ei ole mahdollistanut eikä edellyttänyt Mikkelin vankilan sulkevan osastoja.

(Kysymys 3) Vankilan antaman lisäselvityksen mukaan osastojen sulkemista koskevat päätökset ovat perustuneet vankeuslain 15 luvun 16 §:ään. Osastojen sulkemisesta ei ole tehty erillistä kirjallista päätöstä. Selvityksen mukaan rikosseuraamusosastossa A on reagoinut asiaan ensimmäisenä ja osastojen sulkemiseen A on saanut luvan apulaisjohtajalta. Edellä todetun perusteella tosiasiallisena päätöksentekijänä on ollut apulaisjohtaja. Selvityksestä ei ilmene, onko hän toiminut osaston sulkemista koskevan päätöksen ja jatkopäätökset tehdessään johtajan sijaisena. Selvää joka tapauksessa on, että kysymys ei ole ollut sellaisesta kiiretilanteesta, etteikö vankilan johtaja olisi voinut tehdä päätöstä asiassa, jos on ollut paikalla vankilassa.

(Kysymys 4) Vankeuslain 15 luvun 16 §:n 2 momentin säännös on sangen avoin. Lain alkupeleissä esitöissä todetaan ainoastaan, että pykälään ehdotetaan otettavaksi tällöin voimassa olleen RTL:n 3 luvun 3 §:n 1 momentin säännös vankilan tilojen valvonnasta sen sisältöä muuttamatta. RTL:n esitöissä (HE 66/1994) asiasta on todettu ainoastaan, että lisäksi momenttiin ehdotetaan otettavaksi maininta siitä, että vankilan tilojen valvonnasta ja suljettuna pitämisestä päättää laitoksen johtaja. Lainkohdan viimeisimmän muutoksen, jolla toimivaltaa laajennettiin muillekin kuin johtajalle, esitöissä (HE 45/2014) esimerkkinä kiireellisestä tilanteesta mainitaan osastolla tapahtuneen järjestysrikkomuksen tutkinta, joka edellyttäisi osaston sulkemista ja vankien siirtämistä selleihinsä.

Apulaisoikeusasiamies on päiväjärjestyksen lyhytaikaista muuttamista koskevassa ratkaisussaan [EOAK/6542/2017](#) todennut säännöksestä sen esityöt huomioon ottaen, että kyse on lähinnä yllättävistä poikkeuksellisista tilanteista, joissa on turvallisuussyistä pakko poiketa osaston päiväjärjestyksestä. Ratkaisussa katsottiin, että vankeuslain 15 luvun 16 §:n 2 momentin säännöksellä ei voida muutoin kuin hyvin lyhytaikaisesti syrjäyttää sitä, mitä vankien vapaa-ajasta ja toiminnoista on säädetty eikä sitä, että vangin erillään pitäminen on mahdollista vain laissa nimenomaisesti säädettyissä tilanteissa.

Vankilan selvityksen mukaan norovirusepidemiassa oli kyse poikkeustilanteesta, jonka kaltaista vankilassa ei ole aiemmin tullut vastaan. Suojaustoimet, joilla viitattaneen asuin-osastojen sulkemiseen sekä toimintojen peruuttamiseen, on katsottu välttämättömiksi. Keskushallintoyksikön näkemyksen mukaan kyse on siten ollut poikkeuksellisesta tilanteesta. Keskushallintoyksikkö toteaa kuitenkin, että vankeuslain 15 luvun 16 §:n 2 momentin säännöksen avoimuudesta huolimatta ja ottaen huomioon myös apulaisoikeusasiamiehen edellä mainitussa ratkaisussaan toteama, vankilan järjestystä ja kurinpitoa koskevan luvun päätösvaltaa koskevasta säännöksestä ei voida johtaa toimivaltaa runsaan viikon pituiseksi ajaksi sulkea asuin-osastoja ja peruuttaa niitä toimintoja, joita vangeille tulee lain mukaan järjestää.

Asiassa ei ole esitetty, että poikkeustilanteessa olisi vahvistettu uusi tilapäinen päiväjärjestys. Peruutettaessa toimintoja on kuitenkin poikettu osastojen päiväjärjestyksestä. Vankeuslain 5 luvun 9 §:n 1 momentin mukaan muiden osastojen kuin varmuusosaston päiväjärjestyksen vahvistaa vankilan johtaja. Mikkelin vankilan järjestyssäännön 4 §:n mukaan sellien ovet ovat lukittuina päiväjärjestyksessä määrättyinä aikoina. Päiväjärjestyksestä voidaan poiketa vankilan johtajan tai hänen määräämänsä virkamiehen päätöksellä. Apulaisoikeusasiamies on edellä mainitussa ratkaisussaan todennut, että koska päätökset, joilla vangin oikeuttaa viettää vapaa-aikaa muiden kanssa ja muut vangin erillään pitoa koskevat päätökset ovat vankikohtaisia, päiväjärjestyksellä ei voida määrätä koko osastoon kohdistuvasta osaston vankien toisillaan erillään pitämistä vaan päiväjärjestyksen tulee olla sellainen, että vankien oikeus vapaa-ajan viettoon muiden vankien kanssa toteutuu. Keskushallintoyksikön käsityksen mukaan edellä mainittu huomioon ottaen, myöskään vankeuslain 5 luvun 9 §:stä ei voitu johtaa toimivaltaa sulkea asuin-osastoja ja peruuttaa toimintoja.

Vankilan selvityksen ja käytettävissä olevien muiden tietojen perusteella norovirus aiheuttaa herkästi tarttuvan vatsataudin, johon kuuluu voimakkaita oireita. Keskushallintoyksikkö pitää

erittäin hyvänä ja tärkeänä sitä, että Mikkelin vankila on ryhtynyt toimenpiteisiin noroviruksen aiheuttaman epidemian katkaisemiseksi terveysturvallisilta saadun ohjeistuksen mukaisesti tehostetulla siivouksella ja pintojen desinfiointilla sekä tiedottamalla sairaudesta sekä sen leviämisen ehkäisyssä tärkeästä hyvästä käsihygieniasta.

Vankilan saatua terveysturvallisilta ohjeistusta tartuntakierteen katkaisemiseksi on myös ryhtytty sulkemaan osastoja ja peruuttamaan toimintoja. Nämä toimet ovat sinänsä olleet vallinneessa tilanteessa osin ymmärrettäviä, mutta lainsäädännön näkökulmasta ongelmallisia.

Toimintojen peruuttaminen ei kuitenkaan ole vaarantanut vankien perustoimintoja, sillä esimerkiksi ruokailu, peseytyminen ja ulkoilu on kyetty järjestämään.

Keskushallintoyksikkö katsoi, että lainsäädännöstä ei löydy perustetta vankilan toiminnalle sulkea asuinosaistoja ja peruuttaa toimintoja runsaan viikon pituiseksi ajaksi. Toimivaltuuksien käytön yleisiä perusteita koskevan vankeuslain 1 luvun 6 §:n mukaan virkatehtävät tulee suorittaa puuttumatta kenenkään oikeuksiin ja aiheuttamatta suurempaa haittaa kuin on välttämätöntä ja puolustettavaa tehtävän suorittamiseksi. On mahdollista, että helposti tarttuva tauti voisi henkilökunnan keskuudessa levitessään väliaikaisesti lamauttaa vankilan toimintoja eikä vankeuslaissa tai sen esitöissä ole huomioitu tällaisia poikkeuksellisia tilanteita. Keskushallintoyksikön käsityksen mukaan käytettävissä olevien tietojen perusteella ei ole mahdollista arvioida, mitkä toimenpiteet olisivat olleet puhdistamisen, hygienian korostamisen ja tiedottamisen lisäksi tarpeellisia toimia ehkäisemään noroviruksen leviämistä. Sellien ovien kiinnipitäminen sairauden leviämisen ehkäisemiseksi on joka tapauksessa ollut ainakin jossain määrin ylimitoitettu toimenpide. Ottaen huomioon terveysturvallisten ohjeistuksen sairastuneille vangeille olisi voinut korostaa sitä, miten tärkeää on, että vanki sairastaa sellissään, jotta tauti ei leviä. Keskushallintoyksikkö saattaa käsityksensä Mikkelin vankilan tietoon.

Keskushallintoyksikkö toteaa, että vankila ei ole myöskään toiminut asiassa täysin johdonmukaisesti. Kantelija arvostelee sitä, että osan vankien ollessa lukittuina sulleihinsä, kanttiinissa kävi monia osastoja normaalisti maksaen ostoksensa maksupäätteellä. Vankilan selvityksen perusteella myös joitain ryhmämuotoisia toimintoja on järjestetty, kun taas osa on peruttu. Keskushallintoyksikkö pitää ymmärrettävänä sitä, että kantelija on kokenut tilanteen epäoikeudenmukaisena. Lisäselvityksen liitteenä olevan talousmestarin sähköpostiviestin mukaan hän on ollut kanttiinien toiminnan osalta yhteydessä terveysturvallistajaan epidemian takia ja kanttiinissa on tehostettu pintojen desinfiointia. Lisäksi vankeja on informoitu käsienspesusta saippualla ennen kanttiinien tuloa. Ottaen huomioon noroviruksen tartuntatapa erityisesti pintojen kautta sekä se, että vankila on arvioinut asuinosaistojen sulkemisen henkilöiden liikkumisen rajoittamiseksi olevan oikeasuhtainen keino tartunnan leviämisen ehkäisemiseksi, olisi tilanteessa voinut pohdita myös muita vaihtoehtoja kanttiinistosten tekemisen järjestämiselle.

Siltä osin kuin apulaisoikeusasiamies on pyytänyt ottamaan kantaa siihen, voiko vankilalla olla perusteita asuinosaistojen sulkemiseen tartuntojen leviämisen ehkäisemiseksi ja miten tällöin tulee toimia, keskushallintoyksikkö toteaa seuraavaa.

Vankeuslain 10 luvun 1 §:n mukaan Vankiterveydenhuollon yksikkö vastaa vangin lääketieteellisten tarpeiden mukaisen terveyden- ja sairaanhoidon järjestämisestä. Terveyden- ja sairaanhoidon järjestämisessä noudetaan muun muassa, mitä tartuntatautilaissa säädetään. Tartuntatautilaissa säädetään muun ohessa taudin toteavan lääkärin vastuusta yleisvaaralliseen tai valvottavaan tartuntatautiin sairastuneen potilaan tutkimisesta ja hoidosta, tehtävän siirrosta ja tartuntatautien ilmoitusvelvollisuudesta. Tartuntatautilain 10 §:n mukaan Vankiterveydenhuollon yksikkö vastaa tartuntatautien torjuntatyöstä osana järjestämisvastuuseensa kuuluvaa terveydenhuoltoa siten, että toiminta täyttää tartuntatautilaissa asetetut velvoitteet. Vankiterveyden-

huollon yksikkö voi tehdä terveydenhuoltonsa piiriin kuuluville henkilöille laissa kunnan tehtäväksi säädettyä henkilöä koskevat viranomaispäätökset. Lain esitöiden perusteella tällaisia henkilöä koskevia päätöksiä ovat esimerkiksi karanteeni ja eristäminen. Tätä varten on yksiköiden sisällä määrättävä näistä päättämisestä.

Keskushallintoyksikön käsityksen mukaan niissä poikkeuksellisissa tilanteissa, joissa vanki sairastuisi tartuntatautilaissa ja sen nojalla annetussa asetuksessa tarkoitettuun yleisvaaralliseen tai yleisvaaralliseksi perustellusti epäiltyyn tartuntatautiin, Vankiterveydenhuollon yksikössä voitaisiin tartuntatautilain perusteella määrätä tartuntojen leviämisen estämiseksi henkilön liikkumisvapautta rajoittavia toimenpiteitä. Henkilön liikkumisen rajoittamista koskeva päätös perustuisi lääketieteelliseen arvioon ja päätöksentekijää ohjaisi terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskeva lainsäädäntö. Vankiterveydenhuollon yksikön päätöksentekijän harkinnan mukaan saattaisi tilanteesta riippuen olla tarkoituksenmukaista toteuttaa karanteeni tai eristäminen vankilan asuinosa-astolla. Tällaisessa harvinaisessa tilanteessa järjestely voisi vaikuttaa asuinosa-aston muihin vankeihin ja asuinosa-astoja voisi olla välttämätöntä sulkea lyhytaikaisesti tartuntojen leviämisen ehkäisemiseksi.

Edellä sanottuun vankilan toiminnan lainmukaisuuden arviointiin viitaten keskushallintoyksikön käsityksen mukaan noroviruksen kaltaisten tautien, jotka eivät ole yleisvaarallisia vaikkakin helposti tarttuvia, leviämisen estämiseksi asuinosa-astojen sulkemiselle ei vankeuslaista löydy perustetta. Keskushallintoyksikön käsityksen mukaan myös tällaisten tautien kohdalla tulisi ensisijaisesti olla yhteydessä Vankiterveydenhuollon yksikköön ja toimia sieltä saadun ohjeistuksen mukaisesti.

Joissakin tilanteissa helposti leviävät taudit voisivat kuitenkin edellyttää toimintojen peruuttamista. Sääntelyä tältä osin ei kuitenkaan ole. Oikeusministeriössä on tällä hetkellä harkittavana, olisiko vankeuslakiin lisättävä säännökset toimintojen ja vapaa-ajantoimintojen peruuttamisesta taikka säännös päiväjärjestyksen noudattamisesta ja päiväjärjestyksen poikkeamisen edellytyksistä sekä päätösvallasta. Keskushallintoyksikkö saattaa lausuntonsa oikeusministeriön tietoon.

Vankiterveydenhuollon yksikön johtajan ja avohoidon ylilääkärin mukaan poliklinikka sai tiedon alkaneesta vatsatautiepidemiasta 6.3.2019 rikosseuraamuskeskuksesta. Epidemiasta tiedotettiin avohoidon ylilääkärinä ja sen jälkeen osastonhoitaja oli yhteydessä kaupungin terveysviranomaisiin, joilta saatiin toimintaohjeet, joiden perusteella vangeille jaettiin oirekyselylomake. Kyselylomakkeet perusteella oireisille jaettiin uloste- ja virtsajäljeyturkit ja ohjeistettiin näytteenottoon. Ohjeistus ja näytepurkkien jakaminen tapahtuivat suoraan vankiselleihin. Näytepurkkeja palautui alle 10 ja ne toimitettiin Itä-Suomen laboratoriotietokeskukseen (ISLAB) tutkittavaksi. ISLAB toimitti vastaukset suoraan kaupungin terveysviranomaisille, eikä Vankiterveydenhuollon yksikköön tullut vastauksia tehdyistä tutkimuksista. Vankila asioi suoraan kaupungin terveysviranomaisten kanssa ja sai sieltä toimintaohjeet epidemian hillitsemiseksi.

Johtajan käsityksen mukaan Vankiterveydenhuollon toimenpiteet ja ohjaus ovat olleet asianmukaisia ja oikeita epidemian hillitsemiseksi ja vankien terveyden hoitamiseksi.

Mikkelin vankilassa tuona aikana ostopalvelulääkärinä työskennelleen **lääkärin** mukaan hän ei ollut päättämässä eikä ollut myöskään tietoinen siitä, että vankeja suljettiin sellisiin norovirus-epidemian aikana. Lääkärin mukaan hän työskenteli vankilassa yhtenä päivänä viikossa ja muina päivinä hän ei ollut tavoitettavissa vankilan asioissa. Norovirus-epidemiaa epäiltiin ja lääkäri kysyi jatko-ohjeita avohoidon ylilääkäriltä, kun tuli ilmi useita gastroenteriitin (akuutti oksennus ja ripulitauti) oirein oireilevia vankeja kyseisen viikon työpäivänä.

3.3 Kannanotto

Saadussa selvityksessä ei ole pystytty tarkasti selvittämään, mihin kaikkiin toimenpiteisiin vankilassa ryhdyttiin vatsatautiepidemian johdosta ja miten nämä toimenpiteet vaikuttivat vankien toimintoihin ja olosuhteisiin. Kantelijan 7.3.2019 päivätyssä kantelussa arvosteltiin vankien sulkemista sellisiin kahdeksi päiväksi (6.–7.3.2019), mutta saadun selvityksen mukaan vankien sellisiin sulkeminen ei loppunut tällöin, vaan jatkui vielä sen jälkeen. Osastokokouksen pöytäkirjan mukaan osastot olivat kiinni vielä 12.3.2019.

Vaikuttaa siltä, että asuinostojen sulkeminen ja vankien sellisiin lukitseminen on kestänyt seitsemän päivää ja että tämä aikana vangeilla ei ole ollut mahdollisuutta osallistua työ- tai muuhun toimintaan eikä liikuntaan. Vangit eivät ole kuitenkaan olleet sellissään koko aikaa, vaan heillä on ollut mahdollisuus muun muassa ulkoiluun, laitostuokkaloissa ja kirjastossa käyntiin sekä eräisiin ohjelmiin ja kerhojen toimintaan osallistumiseen. Myös tapaamiset on järjestetty. Selvityksen mukaan viimeiset vankitoimintojen rajoitukset poistettiin 17.3.2019 eli kahdentoista päivän kuluttua osastojen sulkemisesta.

Vankilan selvityksen mukaan osastojen sulkeminen on perustunut vankeuslain 15 luvun 16 §:n 2 momenttiin, jonka mukaan vankilan tilojen valvonnasta ja lukittuna pitämisestä päättää vankilan johtaja tai, jos asia ei siedä viivytystä, turvallisuudesta vastaava virkamies taikka ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies.

Olen keskushallintoyksikön viittaamassa päätöksessäni ([EOAK/6542/2017](#)) ottanut kantaa siihen, mahdollistaisiko kyseinen säännös osaston sulkemisen ja toimintojen osittaisen rajoittamisen kolmeksi päiväksi osaston rauhattomuudesta ja henkilökunnan ohjeiden noudattamatta jättämisestä aiheutuvan turvallisuusuhan takia. Päätöksessäni totesin seuraavaa.

”Vankeuslaissa on myös säännös, jonka mukaan vankilan johtaja, tai kiireellisissä tilanteissa eräät muut virkamiehet, päättävät vankilan tilojen valvonnasta ja lukittuna pitämisestä. Säännös on varsin avoin. Lainkohdan viimeisimmän muutoksen [toimivallan laajennus muillekin kuin johtajalle] esitöistä (HE 45/2014, s. 55) esimerkkinä kiireellisestä tilanteesta mainitaan osastolla tapahtuneen järjestyksikkömuksen tutkinta, joka edellyttäisi osaston sulkemista ja vankien siirtämistä sellihinsä. Kyse on siten lähinnä yllättävistä poikkeuksellisista tilanteista, joissa on turvallisuussyistä pakko poiketa osaston päiväjärjestyksestä. Alkuperäisessä muodossaan säännöstä ei ole vankeuslain esitöissä perusteltu muutoin kuin toteamalla, että pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi voimassa oleva RTL:n 3 luvun 3 §:n 1 momentin säännös vankilan tilojen valvonnasta sen sisältöä muuttamatta (HE 263/2004, s. 193). Katson, että tälläkään säännöksellä ei voida muutoin kuin hyvin lyhytaikaisesti syrjäyttää sitä, mitä vankien vapaa-ajasta ja toiminnoista on säädetty eikä sitä, että vangin erillään pitäminen on mahdollista vain laissa nimenomaisesti säädettyissä tilanteissa.”

Keskushallintoyksikön näkemyksen mukaan norovirusepidemiassa on ollut kyse poikkeuksellisesta tilanteesta. Keskushallintoyksikkö katsoo, että vankeuslain 15 luvun 16 §:n 2 momentin säännöksen avoimuudesta huolimatta ja ottaen huomioon myös edellä mainitussa ratkaisussani toteama, vankilan järjestystä ja kurinpittoa koskevan luvun päätösvaltaa koskevasta säännöksestä ei voida johtaa toimivaltaa runsaan viikon pituiseksi ajaksi sulkea asuinostoja ja peruuttaa niitä toimintoja, joita vangeille tulee lain mukaan järjestää. Yhdyn keskushallintoyksikön näkemykseen asiassa. Käsitelmäni mukaan säännös ei mahdollista tapauksen kaltaista asuinostojen pitkäaikaista sulkemista ja vankien sellisiin lukitsemista vatsatautiepidemian perusteella.

Osastojen sulkeminen ei ole estänyt vankien kaikkea toimintaa, mutta toimintoja on järjestetty valikoidusti. Selvityksestä ei ilmene, miten vankilassa on päädytty kyseiseen toimintatapaan ja

kuka on päättänyt siitä, mitä toimintoja peruutetaan ja mitä ei peruuteta. Vankeuslaissa on säännökset vankien vapaa-ajantoimintoihin osallistumisesta ja päätöksen tekemisestä niihin osallistumisen kieltämisessä tai pääsyn epäämisessä. Vankeuslaissa on myös säännökset vangin toimintaan osallistumisesta ja päätösten tekemisestä osallistumisvelvollisuudesta vapauttamisessa määräaikaisen työkyvyttömyyden takia. Kyseisissä asioissa on kyse päätöksistä, jotka on tehtävä vankikohtaisesti.

Yhdyn keskushallintoyksikön edellä toteamaan, että pelkästään vankeuslain 15 luvun 16 §:n 2 momentin mukaisella päätöksellä ei ole voitu tapauksessa peruuttaa niitä toimintoja, joita vankeille on tullut lain mukaan järjestää.

Vankiloiden osastoilla on vankeuslain 5 luvun 8 §:n mukaan oltava päiväjärjestys, jonka vahvistaa vankilan johtaja. Yleensä päiväjärjestyksessä määritellään sellien aukioloajat, vankien toiminta-ajat ja vapaa-ajan toiminnat ja niiden ajat. Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että päiväjärjestyksessä säännellään muun muassa sitä, milloin sellin ovet ovat osastolla auki ja kiinni, sekä ruokailujen ajankohtia. Lähtökohtana on pidettävä sitä, että vangeilla on oikeus luottaa siihen, että heillä on mahdollisuus osallistua päiväjärjestyksen mukaisiin toimintoihin ja viettää aikaa sellin ulkopuolella. Tapauksessa ei ole näin ei ilmeisestikään ole tapahtunut.

Saadun selvityksen perusteella osastojen sulkemisesta ja sellien lukitsemisesta ei ole tehty myöskään kirjallisia päätöksiä. Osastojen sulkemisesta on todettu ainoastaan vankitietojärjestelmän tehdyssä kolmessa ilmoituksessa. Ilmoituksista ei myöskään ilmene, että osastojen sulkeminen olisi perustunut vankeuslain 15 luvun 16 §:n 2 momenttiin. Pidän selvänä, että tämän kaltaiset merkittävät osastojen sulkemisesta koskevat päätökset tulee tehdä kirjallisesti ja niistä tulee ilmetä, mihin säännökseen päätös perustuu. Apulaisjohtajan selvityksen mukaan hän oli antanut rikosseuraamusesimies A:lle luvan osastojen sulkemiseen 6.3.2019, mutta tämä ei millään tavalla ilmene asiakirjoista. Todettakoon vielä, että vankeuslain mukaan 15 luvun 16 §:n 2 momentin mukaisesta tilojen lukittuna pitämisestä päättää vankilan johtaja ja että vankilan turvallisuudesta vastaava virkamies taikka ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies voi päättää asiasta ainoastaan kiireellisissä tilanteissa, kun asia ei siedä viivytystä. Kuten keskushallintoyksikön lausunnossa on todettu, selvityksestä ei ilmene, onko apulaisjohtaja toiminut osaston sulkemista koskevan päätöksen ja jatkopäätökset tehdessään johtajan sijaisena. Yhdyn keskushallintoyksikön toteamaan siitä, että kysymys ei ole ollut sellaisesta kiiretilanteesta, etteikö vankilan johtaja olisi voinut tehdä päätöstä asiassa.

Selvityksen mukaan vankilan toiminta on perustunut Mikkelin kaupungin terveydenhuoltoviranomaisilta saatuun toimintaohjeeseen, jonka mukaan vankilassa olisi erittäin tärkeää katkaista tartuntakierre ja että eduksi olisi rajoittaa liikkumista ja oireilevien henkilöiden kannattaa sairastaa yhdessä paikassa. Keskushallintoyksikkö katsoi, että kaupungin terveydenhuoltoviranomaisilla ei ole noroviruksen aiheuttaman vatsatauti-epidemian vuoksi toimivaltaa määrätä vankilaa rajoittamaan henkilöiden liikkumista tai asettamaan muitakaan rajoituksia. Keskushallintoyksikön käsityksen mukaan terveydenhuoltoviranomaisten antama ohjeistus ei ole mahdollistanut eikä edellyttänyt vankilan sulkevan osastoja. Voin yhtyä keskushallintoyksikön edellä toteamaan.

Vankilan selvityksissä on viitattu tartuntatautilakiin ja todettu laitoksen olleen karanteenissa. Tartuntatautilaki mahdollistaa sen, että terveydenhuoltoviranomaiset voivat yleisvaarallisten tartuntatauti-epidemioita yhteydessä määrätä henkilön esimerkiksi karanteeniin (60 §) tai eristettäväksi (63 §). Tartuntatautilain 4 §:ssä tartuntataudit on luokiteltu yleisvaarallisiin tartuntatauteihin, valvottaviin tartuntatauteihin sekä muihin tartuntatauteihin. Norovirus kuuluu jälkimmäiseen ryhmään, eikä tartuntatautilaki siten mahdollista noroviruksen aiheuttamaan vatsatautiin sairastuneiden henkilöiden määräämistä karanteeniin tai eristettäväksi. Saadusta selvityksestä ei myöskään

ilmene, että terveydenhuoltoviranomaiset olisivat näin tehneet, vaan kyse on ollut vankilalle annetusta toimintaohjeistuksesta viruksen aiheuttaman tartuntakierteen katkaisemiseksi.

Keskushallintoyksikkö katsoi, että vangeille olisi voinut korostaa terveysturvallisuuden ohjeistuksen mukaisesti sen tärkeyttä, että vangit sairastavat sellissään, jolloin tauti ei leviä ja että sellien ovien kiinnittäminen sairauden leviämisen ehkäisemiseksi on ollut ainakin jossain määrin ylimitoitettu toimenpide. Yhdyn tähän näkemykseen. Vangeilla ja vankilan henkilökunnalla on ollut tilanteessa sama intressi saada vatsatautiepideemia päättymään. Tältä kannalta en ole vakuuttunut siitä, etteikö vangeille annettu ohjeistus ja neuvonta olisi saanut heitä pysymään sellissään.

Keskushallintoyksikön lausunnossa on yksityiskohtaisesti otettu kantaa kantelussa esitettyyn arvosteluun siitä, että osa vangeista kävi laitosmyymälässä ostoksilla samaan aikaan kun muut vangit olivat selleihin suljettuna. Selvityksestä ilmenee, että talousmestari oli laitosmyymälän toiminnan osalta yhteydessä terveystarkastajaan epidemian takia ja laitosmyymälässä tehostettiin pintojen desifiointia. Vankeja oli lisäksi informoitu käsienspesusta saippualla ennen laitosmyymälään tuloa. Keskushallintoyksikkö katsoi, että ottaen huomioon noroviruksen tartuntatapa erityisesti pintojen kautta sekä se, että vankila on arvioinut asuinosa-asteiden sulkemisen henkilöiden liikkumisen rajoittamiseksi olevan oikeasuhtainen keino tartunnan leviämisen ehkäisemiseksi, olisi tilanteessa voinut pohtia myös muita vaihtoehtoja laitosmyymäläostosten tekemisen järjestämiselle. Tältäkin osin voin yhtyä keskushallintoyksikön toteamaan.

Tilanne vankilassa on epäilemättä ollut erittäin vaikea, eikä minulla ole aihetta epäillä, etteikö vankilan toimenpiteiden ainoana ja itsessään hyvin perusteltuna tavoitteena olisi ollut estää noroviruksen leviäminen. Oikeudellisesti arvioiden vankilan toimenpiteet ovat kuitenkin ongelmallisia. Vaikuttaa siltä, että vankilassa ei ole toimenpiteitä tehtäessä huomioitu ja selvitetty, mitä lainsäädäntö mahdollistaa ja mitä se ei mahdollista. Selvityksestä ei ilmene, että vankilasta oltaisiin oltu yhteydessä myöskään aluekeskukseen tai keskushallintoyksikköön erilaisten vaihtoehtojen selvittämiseksi. En ole kaikilta osin täysin ymmärtänyt, miksi vankilassa on toimittu valitulla tavalla ja millä perusteilla vankilassa on esimerkiksi päätetty, mitä toimintoja järjestetään ja miten ne järjestetään.

Kyseinen tapaus ei tulle jäämään vankiloiden ainoaksi vaikeaksi tartuntatautiepideemiaksi. Vankiterveydenhuollon yksiköllä on tuore infektioidentifikaatio-ohjelma, mutta se koskee sen toimintayksikköjen toimintaa. Käsitykseni mukaan olisi perusteltua, että Rikosseuraamuslaitos selvittäisi yhdessä Vankiterveydenhuollon yksikön kanssa etukäteen, millä tavoin tapauksen kaltaisten ja myös sitä vaarallisempien tartuntatautiepideemioiden yhteydessä tulisi vankiloissa vastaisuudessa toimia.

Laillisuusvalvonnassa on toistuvasti tullut esiin ongelmallisia tilanteita vankiloiden peruuttaessa päiväjärjestyksen mukaisia toimintoja. Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajujoja totesi myös oikeusministeriölle lähettämässään päätöksessään 6.4.2017 (EOAK/2247/2017), että vapaa-ajan sekä muidenkin toimintojen peruuttamisesta ja sen edellytyksistä tulisi olla selvemmat säännökset. Olen itse saattanut edellä siteeratulla 5.10.2019 päätökselläni (EOAK/6542/2017) oikeusministeriön tietoon lainsäädännön puutteellisuuden ja epäselvyyden päiväjärjestyksen sisällöstä sekä siitä, mikä on päiväjärjestyksen suhde siihen, mitä vankeuslain 15 luvun 16 §:ssä on säädetty vankilan tilojen valvonnasta ja lukittuna pitämisestä.

Keskushallintoyksikön mukaan oikeusministeriössä on tällä hetkellä harkittavana, olisiko vankeuslakiin lisättävä säännökset toimintojen ja vapaa-ajantoimintojen peruuttamisesta taikka säännös päiväjärjestyksen noudattamisesta ja päiväjärjestyksen poikkeamisen edellytyksistä sekä päätösvallasta. Keskushallinto yksikkö katsoi, että joissakin tilanteissa helposti leviävät

taudit voisivat edellyttää toimintojen peruuttamista, ja saattoi lausuntonsa oikeusministeriön tietoon. Lähetän myös oman ratkaisuni oikeusministeriölle tiedoksi ja huomioon otettavaksi huomioon lainsäädäntöä muutostarpeita arvioitaessa.

Kantelijan osastolle ja toimintaan sijoittaminen

Saadussa liitteenä olevassa selvityksessä on otettu varsin yksityiskohtaisesti kantaa vankilan ja rikosseuraamusesimies A:n toimintaan kantelijan osastolle ja toimintaan sijoittamisessa. Saadun selvityksen perusteella asiassa ei ole aihetta epäillä lainvastaista tai muuten virheellistä menettelyä.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsitykset vankien selleihin sulkemisesta ja toimintojen peruuttamisesta Mikkelin vankilan tietoon ja huomioitavaksi. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni Mikkelin vankilan johtajalle.

Lähetän tämän päätöksen tiedoksi Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuskelle sekä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle ja Vankiterveydenhuollon yksikölle tiedoksi ja edellä mainitun varautumissuunnittelun kehittämiseksi.

Lisäksi lähetän jäljennöksen päätöksestäni myös oikeusministeriölle tiedoksi.